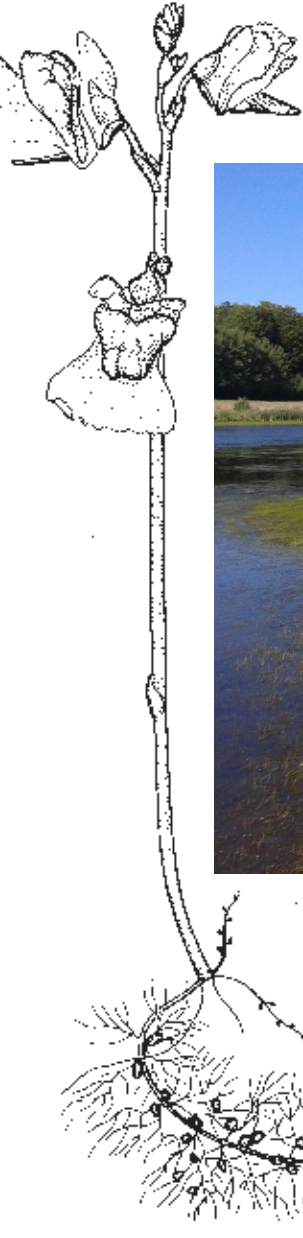

2019

Blekingebläddran

Föreningen Blekinges Flora

Föreningen Blekinges Flora

Föreningen Blekinges Flora bildades för att främja den botaniska verksamheten i landskapet. Föreningen grundades 1994 som en fortsättning på det nyligen avslutade inventeringsprojektet. Vi har möten två gånger per år med föredrag och dessutom exkursioner på våren, sommaren och hösten. Vi ägnar oss åt både blomväxter och olika kryptogamgrupper (mossor, lavar, svampar, alger). Föreningen har dessutom floraväktarverksamhet. 1998 startade föreningen ett svampprojekt med syfte att inventera främst storsvampar, men även i viss mån mikrosvampar. Vi deltagar även i de vilda blommornas dag, med lokala exkursioner i juni månad.

För att bli medlem kan du betala in årsavgiften på 100 kr (20 kr för familjemedlemmar) till bankgiro: 5704-5205 eller via swish till: 123 161 3090. Ange namn och adress, samt att du är ny medlem. Alternativt kan du höra av dig till någon i styrelsen.

Ordförande: Lars Fröberg
Sofiaparken 4E, 222 41 Lund
tfn 076-848 9945
e-post: larsfroberglund@gmail.com

Kassör: Thomas Vestman
Spjutsbygdsvägen 36, 370 30 Rödeby
tfn 0721-557 888
e-post: thomas@vestman.eu

Protokollsekreterare: Åke Widgren
Ronnebyg. 10, 371 32 Karlskrona
tfn 0709-831 449
e-post: cotula@gmail.com

Floraväktaransvarig: Åke Widgren
Kontaktuppgifter, se ovan.

Programsekreterare: Johan Wolgast
Hunnemarav. 7, 374 34 Karlshamn
tfn 0708-154424
e-post: johanwolgast@yahoo.co.uk

Svampprojektet: Jonny Svensson
Karsahult Pl 81, 360 10 Ryd
tfn 0459-833 45
e-post: jonny.g.a.svensson@gmail.com

Föreningens hemsida:
www.blekingesflora.se

Blekingebläddran

För innehåll och författarinstruktioner, se bakpärmen insida.

Redaktör: Lars Fröberg, Sofiaparken 4E, 222 41 Lund.
tfn 076-848 9945, e-post: larsfroberglund@gmail.com

Redaktionskommitté: Joakim Hemberg, Åke Widgren.

Omslagsbild: Massbestånd av klotgräs vid Edestads våtmark. Foto Å. Widgren.

Förord

Jag har en tråkig nyhet att förmedla; Nadja Niordson gick bort under våren. Nadja var en mycket aktiv fältbotanist, som gjorde många intressanta fynd i Blekinge, främst under 1990- och 2000-talen då hon bodde i Lyckeby. Nadja brukade säga att det var tack vare hennes hund som hon kom ut och hittade allt intressant. Ett spännande fynd var luddvårlök *Gagea villosa*, som hon återfann i Hoglands park i Karlskrona; den var senast sedd där på 1870-talet!

I detta nummer presenterar Jan Thomas Johansson och Mariette Manktelow, tillsammans med undertecknad, Linnénätet i Blekinge. Det ingår i ett nationellt projekt som vill uppmärksamma historiska växtlokaler från före 1850 där växten fortfarande finns kvar. Eftersom många av lokalerna saknar skydd, är det viktigt med ett sådant upprop. Jonny Svensson rapporterar om en lokal utanför Olofström, där man slängt ut kalkavfall, vilket medfört att flera kalkgynnade svamparter har dykt upp. Åke Widgren rapporterar om floraväktararten klotgräs som försvunnit från många lokaler i landskapet, men samtidigt koloniserat nya vattenområden. Han presenterar även ett intressant fynd av stor kalvnos i landskapet, andra fyndet i Sverige.

Från och med i år har vi fått en svartlista på invasiva växtarter i Sverige som bör bekämpas. Föreningen hade en röjningsdag av skunkkalla, en av arterna i svartlistan, vid Bräkneån i norra Blekinge i början av maj. Vi hade även avsatt en dag för att röja älggräs m.m. på lokalen för majnycklar vid Kuggeboda och vi kommer att återuppta denna röjningsaktion i augusti. Insatsen förefaller ha positiv verkan på populationen.

Väl mött Lars Fröberg (ordförande och redaktör)

Linnénätet i Blekinge

Jan Thomas Johansson, Lars Fröberg och Mariette Manktelow

Linnénätet är tänkt att uppmärksamma historiskt intressanta växtlokaler och fokuserar på lokaler som varit kända sedan före 1850. Även om många av dem ingår i Floraväxteriet, så har det visat sig att flera av dessa inte är skyddade och några har inte ens varit uppmärksammade. Jan Thomas Johansson och Mariette Manktelow har startat detta projekt om historiska växtlokaler i Sverige, och här följer en presentation av de arter som bedöms som aktuella för Blekinge.

Våra fornlämningar och historiska urkunder är objekt som vi på goda grunder anser förtjäna lagligt skydd, något som känns närmast självklart för de flesta av oss. Tre andra företeelser är dock minst lika viktiga som kunskapskällor till det förflutna.

- *Språket.* Det utvecklas och förändras fortlöpande och många anser rentav att språken förflackas i nutiden. Klart är att språken alltmera fjärras sig från sina ursprung.

- *Ortnamnen och marknamnen.* De lever kvar på vägs skyltar och kartor som minnen från det förflutna. Visserligen är många av dessa tryckta platsnamn förvanskade av lantmätare, kartritare och andra uttolkare, men de finns där likväl och många går att tolka med hjälp av historiska källor.

- *Växterna och växtnamnen.* Växterna förflyttar sig inte. Antingen finns de på sina växtplatser eller också har de försvunnit. Förbluffande många har dock lyckats hålla sig kvar i århundraden på samma ställen. De har

mot alla odds överlevt de genomgripande förändringarna i samband med skiften inom jordbruk, omställningar inom skogsbruk, tätortsexpansioner och andra former av exploatering. De står kvar som tysta vittnen, vilka kan berätta om det äldre bondelandskapet eller andra försvunna miljöer. Men i vår tid dör dessa vittnen bort med en aldrig förut skådad hastighet. Och tillsammans med växterna själva förflyktigas även kunskapen om de gamla folkliga växtnamnen, som i sig också är viktiga fornninnen.

Vi har nyligen startat ett riksomfattande försök att hejda försvinnandet av åtminstone en del av de gamla växtplatserna. Detta försök har vi döpt till Linnénätet. Namnet har vi valt på grund av att Carl von Linné alltjämt är en internationell symbol för det svenska naturvetenskapliga arvet. Linné hade en djup förståelse för växternas och kulturens ömsesidiga beroende och det är ytterligare en anledning till att vi har honom som ledstjärna och föredöme.

Vad innebär Linnénätet?

Linnénätet är ett nationellt projekt för att bevara äldre växtplatser, där växterna lever kvar ända sedan den tid då de först upptäcktes på sina lokaler. För att projektet inte ska bli alltför omfattande, begränsar vi oss till växtlokaler från tiden före 1850-talet. Ju större antal växtplatser som tas med, desto större blir även arbetet med att skydda och vårda dem. Lokalerna ska vara dokumenterade genom publicerade eller opublicerade källor och/eller herbariematerial och förekomsterna ska ha en dokumenterad eller trolig kontinuitet. Arterna får alltså inte ha dött ut och sedan återintroducerats från en annan lokal.

Typlokaler är de internationellt sett viktigaste växtplatserna. En typlokal är den plats där typmaterialet för en art, underart, varietet etc. samlades in och detta material ligger till grund för definitionen av denna art, underart etc. Sådana förekomster har därför ett stort vetenskapligt värde. Om det insamlade typmaterialet går förlorat, vilket tyvärr händer, så kan man hämta nytt material från typlokalen. Fortfarande finns några sådana typlokaler kvar i vårt land. Vi anser att Sverige liksom andra länder har ett internationellt ansvar för att bevara typlokalerna.

Även platser där man har gjort det första fyndet för Sverige eller för ett landskap har stort intresse. Ofta sammanfaller detta kulturhistoriska intresse med bevarandet av den biologiska mångfalden. Det stora flertalet äldre växtlokaler är sedan länge förstörda

eller också har arterna dött ut av andra skäl. När man började granska område efter område i samband med de nya landskapsinventeringarna, stod det dock klart att förbluffande många av de äldre växtplatserna fanns kvar. Landskapsfloraprojekten har även fördjupat våra kunskaper om dessa lokaler och de hot som finns. Flera växtplatser som var kända redan under 1500-, 1600- och 1700-talen kan faktiskt ännu återfinnas och från 1800-talet är många bevarade. Vi tycker att även sådana växtlokaler bör skyddas, dock med något lägre prioritet än typlokaler. Våra dagars Floraväxteri och kulturvård har gett oss nytt hopp om att åtminstone en del av dessa historiska växtplatser ska kunna bevaras för framtiden.

Ramar för växtlokaler som bör bevaras

Lokalerna ska vara dokumenterade genom skriftliga källor eller herbariematerial

Det är viktigt att växtlokalerna är väl dokumenterade. Typlokaler är oftast förbundna tidigast med 1700-talet, eftersom arternas vetenskapliga namn först blev giltiga med Linnés *Species Plantarum* från 1753. Källorna återfinns ofta i publikationer, men äldre artbeskrivningar i stil med Linnés saknar ofta typ- och annat herbariematerial, eftersom det på den tiden inte fanns några regler om detta. Källan till växtlokalerna kan då finnas i opublicerat material. Beträffande de första fynden för Sverige eller ett landskap kan det vara lokaluppgifter från 1500- och 1600-talen. Det är dock ofta svårt el-

ler omöjligt att säkert identifiera äldre lokaluppgifter, men några platser är så preciserade att de går att återfinna.

Förekomsterna ska ha en dokumenterad kontinuitet

Det är svårt att bevisa att en växt har funnits på samma ställe i flera århundraden. Om växtlokalen har besökts och dokumenterats skriftligt eller genom upprepade herbarieinsamlingar, ökar dock sannolikheten för att den har en kontinuitet sedan tiden för den ursprungliga dokumentationen. Kontinuiteten hos en växtlokal får bedömas från fall till fall.

Den genetiska uppsättningen får inte ha förändrats radikalt

Det är naturligt att en population ändrar sin genetiska uppsättning över tid, men det sker i regel mycket långsamt även över några hundra år. En inplantering av främmande individ kan emellertid radikalt ändra den genetiska uppsättningen. För att omfattas av Linnénätet bör inplanterade individ komma från en plats så nära den ursprungliga lokalen att de kan räknas till samma population, det vill säga vara genetiskt lika. Detta måste bedömas från fall till fall, eftersom växtpopulationers geografiska genflöden varierar mellan olika arter.

Under de senaste decennierna har ett allvarligt hot mot historiska populationer uppkommit. Det gäller den omfattande inplantering och insådd av svenska vilda arter som sker i tätbebyggda områden och längs vägar. De företag som har specialiserat sig på att förmedla växter till sådan nyplantering och nysådd använde tidigare

delvis utländskt växtmaterial. Numera används visserligen till stor del svenskt material, men bara undantagsvis från närbelägna populationer. Problemet är att det införda, genetiskt främmande växtmaterialet ofta inte dokumenteras, men överlever och sprider sig.

Prioriteringsordning för växtplatser i Linnénätet

Resurserna för bevarande av biologisk mångfald är begränsade och därför måste vi prioritera de objekt som berörs av Linnénätet. Vi föreslår således följande tre prioriteringsklasser.

1. Främst prioriteras typlokaler samt andra platser och områden av stort internationellt vetenskapligt värde, t.ex. primärfynd som har gjorts av Linné. För arter, underarter etc. som saknar typmaterial eller där typmaterialet har gått förlorat är t.ex. områdena för Linnés exkursioner kring Uppsala, *Herbationes Upsalienses*, av största vikt att bevara. De är platser där vi genom exkursionsprotokoll vet att Linné studerade många av de svenska arter som han namngav.

2. I den näst högsta prioritetssklassen återfinns växtplatser som representerar första fyndet i Sverige av en art, som är känd från andra delar av världen.

3. I den tredje prioritetssklassen har vi placerat övriga växtlokaler funna (med några undantag) före 1850-talet. Detta är naturligtvis den mest omfattande kategorin och därför måste man även prioritera inom denna. Man kan säga att ju äldre förekomsten är desto högre bör den prioriteras. Av särskilt stort värde är kanske också primärfyndet för ett landskap eller annan region

av en art som redan är känd från andra delar av Sverige. Förekomster av arter som uppvisar en minskande trend i landet som helhet bör också prioriteras högt inom denna klass. Många av dessa arter är även föremål för Floravakteri och vissa av lokalerna är skyddade enligt lag.

Arter som bör prioriteras bort

Det är viktigt att i detta sammanhang klargöra vilka arter och deras förekomster som inte kan anses höra hemma i Linnénätet och som alltså bör prioriteras bort.

1. Arter som är allmänna eller tämligen allmänna – och i vissa fall rentav expanderar – i Sverige. Typlokaler för sådana arter eller underarter bör givetvis prioriteras i den högsta klassen.

2. Arter för vilka identifieringen är osäker. I många fall var den taxonomiska uppfattningen i äldre tider annorlunda än i våra dagar och det kan därför vara omöjligt att säkert avgöra vilken art som avses. Här är herbariematerial helt avgörande.

3. Förekomster som inte någotsånär kan preciseras geografiskt. I de äldre publikationerna är lokaluppgifterna ofta ospecificerade beträffande den geografiska avgränsningen. Om vi ska kunna infoga sådana växtplatser i Linnénätet, måste vi definiera dessa gränser och det blir då ofta en subjektiv bedömning. En numera vanlig definition av lokal är att växtpopulationerna inte ska befinna sig mer än 300 m från varandra. Är avståndet större, betraktas alltså förekomsterna som olika lokaler. För vissa arter skulle man kunna lösa problemet genom att utvidga lokalbe-

greppet till någon kilometer eller mera. För många arter anges inte ens ungefärliga växtplatser, men för andra kan uppgifter på herbarieark ge ledning.

Att dra gränslinjer mellan sådana arter som bör tas med i Linnénätet och sådana som kan uteslutas måste dock bli föremål för subjektiv bedömning och avgöras från fall till fall.

Hur är Linnénätet tänkt att fungera?

En stor del av de förekomster som blir aktuella för Linnénätet står redan under skydd och övervakning, ibland genom välskötta reservat men ofta genom det nationella Floravakteriet. Denna verksamhet koncentrerar sig emellertid på arter som är rödlistade nationellt och/eller genom EU-direktiv, medan många av dem som omfattas av Linnénätet inte finns med på rödlistan. Växtplatsen kan dock ha ett betydande vetenskapligt, lärdomshistoriskt eller på annat sätt kulturhistoriskt värde. Det kan exempelvis vara växtlokaler som nämns i Linnés landskapsresor, hans exkursionsprotokoll eller i andra av hans publikationer. Sådana platser är ofta uppmärksammade internationellt och vissa av dem lockar turister. Det är således inte en slump att vi har valt namnet Linnénätet för detta projekt. Många av växtplatserna är samtidigt de sista vittnesbörderna om ett numera försvunnet odlingslandskap. Dessutom kan lokalen representera ett slags minnesmärke över en mycket känd forskare eller annan person, förutom Carl von Linné även exempelvis Anders Jahan Retzius, Göran Wahlenberg, Lars Levi Læstadius eller Elias Fries.

Ett särskilt problem utgör de värdefulla förekomster som inte omfattas av vare sig artskydd, Floraväkeriets, Natura 2000-bestämmelser, reservat eller andra officiella aktiviteter och regelverk. Man skulle kanske kunna bilda regionala eller lokala nätverk som tillsammans försöker bevara sådana historiska växtplatser som inte omfattas av något dylikt officiellt program. Några av de viktigaste av dessa lokaler skulle kanske i framtiden rentav kunna få lagligt skydd och officiell vård. Därför är det viktigt att även myndigheter och politiker engageras i Linnénätet. Författarna tar tacksamt emot förslag från regionala botanister om hur ett sådant nätverk skulle kunna se ut.

Det har under diskussioner med floristiskt intresserade personer visat sig att utplantering av uppodlade växter är en mycket kontroversiell fråga. När det gäller denna del av problemkomplexet, måste vi således försöka nå lämpliga överenskommelser och kompromisser. Vi har flera exempel på att man under många år förgäves har försökt att rädda en art på sin ursprungliga lokal. Är det då rätt eller fel att ta frön eller sticklingar från de sista exemplaren på lokalen innan de har dött ut helt, odla upp dem i trädgård eller växthus och sedan plantera dem på ursprungslokalen? I sådana fall kan man eftersträva att om möjligt återställa den ursprungliga lokalen, när man har fått ökade resurser och kunskaper, och därefter återintroducera arten.

Det är inte vår avsikt att det ska bli en mängd merarbete åt alla de duktiga floraväktare och inventare som sliter

runtom i vårt land. Åtskilliga av Linnénätets arter ryms inom Floraväkeriets arbetsområde. Insatserna måste stå i paritet med tillgängliga resurser och det är därför som vi har delat in de aktuella arterna i prioritetsskisser. Den nödvändiga insatsen varierar även mellan olika lokaler. En art i en fjällbrant eller en redan skyddad skog kräver förmodligen inte lika stora skydds- och räddningsinsatser som en art i en sydsvensk betes- eller slåttermark, kalkkärr eller tätortsnära områden. Antalet åtgärdsarter varierar också mellan olika landskap.

En av Linnénätets viktigaste uppgifter är att försöka samordna skyddet av landets kvarvarande historiska växtlokaler. Nätverket är tänkt att knyta samman de olika lokala bevarandeprojekten och förankra dessa djupare på såväl regional som nationell nivå. En gemensam informationsbas finns i Artportalen, där vi har tänkt att man ska kunna rapportera händelseutvecklingen på de olika lokalerna. Detta sker redan beträffande de rödlistade arterna, som är föremål för floraväktande.

För att få ett enkelt redskap där intresserade kan delta och följa upp växtplatser inom Linnénätet har vi skapat ett projekt i Artportalen (www.artportalen.se) med namnet "Linnénätet". I det första steget lägger vi där ut växtplatser med ovan beskrivna prioritetsskisser 1 och 2 och vi expanderar landskap för landskap. Planen är att projektet "Linnénätet" ska ha ett liknande upplägg som Floraväkeriets olika projekt i Artportalen, det vill säga med möjlighet att följa upp växtplatser

Fig. 1. Strandtåg på Rörskarven i Sölvesborg. Foto B. Nilsson.

med jämna mellanrum.

Nu ska vi titta på några lokaler, som kan vara lämpliga objekt för Linnénätet i Blekinge.

Förslag på växtlokaler i Blekinge som skulle kunna ingå i Linnénätet

Nedanstående förteckning över historiska lokaler i Blekinge är bara ett urval och kan göras betydligt längre. Sammanställningen grundar sig på Blekingefloran (Fröberg 2006), *Prima loca plantarum suecicarum* (Nordstedt 1920), Artportalen (läst 2019-01-20) samt uppgifter från den enkät som genomfördes 2017.

Kategori 2. Första fynd i Sverige

Dansk skörbjuggsört *Cochlearia danica* L.: ”*Cochlearia danica parva repens*” anträffades av Fuiren och Sperling på Tärnö (”Tiernoë”, Bartholin 1662) på deras resa genom Blekinge 1623. Det är oftast omöjligt att säkert veta vilka arter som avses av Fuiren och Sperling (Bartholin 1662). Hos Aspegren (1823) har Göran Wahlenberg dock tolkat de

namn som är aktuella för Blekinge och det är högst sannolikt *C. danica* som åsyftas i detta fall. Arten är känd från en ö strax norr om Tärnö.

Vejde *Isatis tinctoria* L.: Fuiren och Sperling meddelade ”*Isatis agria*” från ”Oeuesker” på sin resa genom Blekinge 1623 (Bartholin 1662) och Wahlenberg (hos Aspegren 1823) tolkar detta som *I. tinctoria*. Nordstedt (1920) uppgav ”Öveskär”, som torde vara detsamma som Avaskär hos Sjöborg (1792), dvs. den forntid som låg strax norr om Kristianopol. Arten finns i nutiden på udden söder om Kristianopol.

Strandtåg *Juncus maritimus* Lam.: ”På Rörskärfvet utanför Sölvesborg, der den 1824 upptäcktes af Aspegren” (Lindblom 1830). Arten finns alltså kvar (Fig. 1).

Strandmolke *Sonchus palustris* L.: Elias Fries (1823) meddelade förekomster av denna art ”Inter lapides & frutices litoris marini in peninsula, prædio Valjö opposita, in Scania & Blekingiæ conterminis” [bland stenar och buskar på havsstranden på halvön

Fig. 2. Murruta på varvsmuren i Karlskrona vid Dockegatan. Foto Å. Widgren 2019.

mittemot godset Valje, i angränsande delar av Skåne och Blekinge]. Lindblom (1830) fann den ”På stranden af Valjö i Sölvesborgs socken”. Arten finns kvar där.

Kategori 3. Andra viktiga historiska lokaler (t.ex. första fyndet i Blekinge eller en lärdomshistoriskt betydelsefull lokal)

Stor sandlilja *Anthericum liliago* L.: Gosselman omtalade denna art från Ringamåla: ”Norra Hoka söder om boningshuset, samt på en backe norr om vägen mellan sjön och landsvägen, i mängd.” (Gosselman 1861, 1865, Fröberg 2006). Den första litteraturuppgiften är visserligen senare än 1850, men förekomsten av stor sandlilja i Blekinge är så anmärkningsvärd att lokalen förtjänar att finnas med i Linnénätet. Arten fanns kvar på sin huvudlokal 2018 med ca 100 plantor, men kunde inte återfinnas på en mindre dellokal norr därom (Artportalen) sannolikt på grund av torkan.

Murruta (Fig. 2) *Asplenium ruta-*

muraria L.: Karlskrona: Varvsmuren och sjukhusets norra murar 1854 (insamlad av B.A. Söderström; Fröberg 2006). Uppgifterna är visserligen efter 1850, men anmärkningsvärda då arten har sina naturliga förekomster på Öland och Gotland och sannolikt har kommit till Karlskrona med kalksten från dessa öar. Murruta finns i dag främst på den östra delen av varvsmuren, där den dock har gått tillbaka delvis på grund av att kopparplåt har monterats på muren. Dessutom har man renoverat stora delar av muren där arten nästan helt försvunnit. Den finns även på ett antal appareljer och murar, bl.a. längs Drottninggatan.

Norskstarr *Carex mackenziei* V. I. Krecz.: Lösen, Fäjö (belägg av Aspegren i Lund). Aspegren (1823) uppgav arten från ”viken emellan Knösö och Ringö ymnigt” (belägg av Aspegren i Stockholm), men han nämnde inte lokalen vid Fäjö, förmodligen för att den blev funnen först efter florans publicering. Arten finns kvar på Fäjö och bör eftersökas i viken Knösö/

Ringö (Bengtsaviken). Förekomsterna i Blekinge är särskilt intressanta, eftersom det är de sydligaste i Europa.

Sandsvingel *Festuca beckeri* (Hack.) Trautv. ssp. *polesica* (Zapal.) Tzvelev: Aspegren (1823) uppgav sandsvingel ”På Pysslingbacken i Torhamn” (belägg i Lund). Arten finns kvar på denna lokal.

Glansnäva *Geranium lucidum* L.: Karlshamn 1774 (Lindwall 1774 i manuskript): [26 juni] ”Eftermiddagen besågs fästningen [= Kastellholmen] som ligger utanför hamnen mot öppna hafwet; ... För första gången fingo wi här se *Echium* och *Geranium lucidum*”. Arten finns alltså på Kastellholmen utanför Karlshamn (Artportalen).

Bolmört *Hyoscyamus niger* L.: Karlskrona 1774 (Lindwall 1774 i manuskript): [18 juni] ”Besågs Staden, hwars beswärlige gator gjorde at wi ej förmådde gå långt; dock woro några i tämmelig godt stånd, som Drottnings-, Amiralitets- och Ronnebygatorna; de andra äfwen som torget woro upfylta med berg och somliga små gator med götsel och sopehögar. *Onopordon* och *Rumex* [spp.], *Chenopodium glaucum*, woro med *Chamomilla*, *Hyoscyamus*, *Anchusa* och *Cynoglossum* de almännaste växterna på gatorna”. Arten finns kvar, bl.a. i Örlogshamnen och på Stumholmen. Lindwalls uppgift är visserligen opreciserad, men av gammalt datum och därför historiskt intressant.

Välsk krassing *Lepidium draba* L.: Aspegren (1823) meddelade följande om denna art: ”För närvarande växer den i ymnighet på Cajen vid Nya

Dockan på Krono Varfvet i Karlskrona; men lärer vara hemförd från Italien med Pozzolana-jord.” Det finns även insamlingar från den nya dockan tagna av Aspegren 1819 (belägg i Lund och Uppsala). Arten finns i nutiden på södra delen av Stumholmen, ca 1 km från dockan.

Långnate *Potamogeton praelongus* Wulfen: ”I Herstorps sjö [= Harstorps-sjön] i Ronneby socken” (Lindblom 1830). Arten fanns kvar här 1993, men blev inte återfunnen vid nyare eftersökningar. Den kan dock ha förbisetts och finns där kanske alltjämt.

Fjällnejlika (Fig. 3) *Silene suecica* (G. Lodd.) Greuter & Burdet (*Viscaria alpina* (L.) G. Don): Aspegren (1823) uppgav denna art från ”Jemjö och Torhamns socknar”. I nutiden är förekomsterna av fjällnejlika koncentrerade till östligaste Blekinges kusttrakter. Från Björkeryd och Häljarum i Jämjö socken rapporterades fjällnejlika år 1995 (B. Nilsson, Artportalen), men det finns inga senare uppgifter från dessa lokaler. Däremot har fjällnejlika observerats på några lokaler i Torhamns socken under de senaste åren. I Artportalen föreligger rapporter från Svanhalla hamn, Intaget, Sibbaboda, Stenerydstorp och Långnabben. Fjällnejlika har visserligen inte någon närmare specificerad gammal lokal, men det är likväl motiverat att ha den med i Linnénätet eftersom det rör sig om utpostlokaler och dessa är sannolikt gamla. Den är även sedd vid Rosenholm norr om Karlskrona i början av 2000-talet av Åke Widgren och Nadja Niordson (Å. Widgren muntl.). Fjällnejlika bör snarast på nytt efter-

Fig. 3. Fjällnejlika från Långenabben.
Foto: J.T. Johansson.

sökas i Jämjö socken. De återstående förekomsterna bör inte enbart skyddas utan även vårdas kontinuerligt så att de inte växer igen. Arten är nämligen mycket känslig för igenväxning. Material från Långenabben (Torhamns socken) finns i odling.

Sammanfattning

Med hjälp av Linnénätet vill vi bevara så många som möjligt av naturvetenskapligt och lärdomshistoriskt värdefulla växtplatser i Sverige. Det är vår förhoppning att man ska kunna förankra denna idé även på myndighetsnivå och politiskt. Vi har valt namnet Linnénätet på grund av att Carl von Linné inte enbart är en av Sveriges mest kända personer internationellt, utan även för att han är en symbol för

svensk naturvetenskap och lärdomshistoria. Det nationella nätet binder också samman platser och områden av stort natur- och kulturhistoriskt intresse. Det kan dessutom hjälpa oss att bevara det historiska perspektivet, eftersom mycket av florans utgör minnesmärken över vår kultur. Det finns glädjande nog talrika skyddade och vårdade platser av lärdomshistorisk karaktär i vårt land – inte minst Linnéminnen – och givetvis gäller det att rädda och skydda dessa viktiga områden. Lika viktigt är dock att för framtida generationer bevara de historiskt viktiga arterna på de lokaler där Elias Fries, Göran Wahlenberg och andra naturforskare för länge sedan fann och dokumenterade dem. För Blekinges del var det främst Jörgen Fuiren & Ottho Sperling från den danska tiden, Linnélärjungen Johan Lindwall, samt floraförfattarna Casten Aspegren och Carl August Gosselman som bidrog med uppgifter. Vi har som ett redskap för bevakandet av dessa växtplatser skapat projektet ”Linnénätet” i Artportalen.

Tack

Vi vill tacka Anja Rautenberg, Länsstyrelsen i Uppsala län, samt Johan Nilsson och Sebastian Sundberg, Artdatabanken vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU), för råd och handfast hjälp med att lägga upp projektet ”Linnénätet” på Artportalen. Ett stort tack vill vi även rikta till Åke Widgren som har läst igenom och kommenterat manuskriptet.

Citerad litteratur

Aspegren, G.C. 1823. *Försök till en*

- blekingsk flora*. Carlskrona.
- Bartholin, T. 1662. *Cista Medica Hafniensis*. Hafniæ.
- Fries, E. 1823. *Novitiæ Floræ Suecicæ. Pars VII*. Lundæ.
- Fröberg, L. 2006. *Blekinges flora*. SBF-förlaget, Uppsala.
- Gosselman, C.A. 1861. *Systematisk Förteckning på de i Blekinge vildt växande Arter af Fanerogamer och Ormbunkar*. Carlskrona.
- Gosselman, C. A. 1865. *Blekinges flora eller systematisk förteckning på de i Blekinge vildt växande fanerogamer och bräkenväxter*. Lund.
- Johansson, J.T. & Manktelow, M. 2018. Linné-nätet – ett nytt nationellt projekt för att bevara historiska växtlokaler. *Svensk Bot. Tidskr.* 112: 116–129.
- Lindblom, A.E. 1830. Bidrag till Blekings Flora. *Kungl. Vet.-Akad. Handl.* 1830: 227–254.
- Lindwall, J. 1774. *Journal från resa genom mellersta och södra Sverige maj–september 1774*. Irska handskriftssamlingen 187: 1, Universitetsbiblioteket, Uppsala.
- Nordstedt, O. 1920. Prima loca plantarum suecicarum. Första litteraturuppgift om de i Sverige funna vilda eller förvildade kärlväxterna. *Bilaga till Bot. Notiser* 1920. Lund.
- Sjöborg, N.H. 1792. *Utkast til Blekinges Historia och Beskrifning*. Lund.
- Namn och epost-adresser:
 Jan Thomas Johansson
 janthomas.johansson@bahnhof.se
 Lars Fröberg
 larsfroberglund@gmail.com
 Mariette Manktelow
 mm@florahistorica.se

Årets växt och moss

Svenska Botaniska Föreningen (SBF) har utsett tätört *Pinguicula vulgaris*, fjälltätört *P. alpina* och dvärgtätört *P. villosa* till årets växter, varav endast den förstnämnda är känd från Blekinge.

Alla är välkomna att rapportera fynd av dessa i år. Uppgifterna ska bestå av fyndplats, biotop, mängd, datum och observatör, och kan antingen rapporteras direkt i Artportalen eller genom att skicka in blanketter. Gå in på SBF:s hemsida (www.svenskbotanik.se)

(www.svenskbotanik.se/arets-vaxt/), där det står om arterna, samt där man kan ladda ner blanketter.

SBF har även utsett bollvitmossa *Sphagnum wulfianum* som årets mossa. Arten är inte känd från Blekinge, men är funnen i Småland. Beskrivning av den kan fås på <http://www.mossornasvanner.se/index.php/category/mer-om-mossa/arets-mossa/>. Den går att rapportera på motsvarande sätt (www.svenskbotanik.se/arets-vaxt/arets-mossa/).

Fritzatorpet - ett konstgjort kalkkärr

Jonny Svensson

Avfallsplatser brukar normalt inte vara intressanta svamplokaler, men Jonny noterade att en deponi av kalk från Olofströmsbruket medförde en introduktion av ett flertal kalkgynnade svamparter. Dessutom fann han ytterligare ovanliga svamparter i en torvmark bredvid, som inte var påverkad av kalken.

En bit sydost om parkeringen vid Fritzatorpet längs vägen mot Bommareviken finns det en liten göl med intilliggande torvmark och lövsumpskog (Fig. 1). Området är cirka 0,5 ha stort. Här dumpade man restprodukter från acetylenstillverkning på Bruket i

Fig. 1. Kalkkärret vid Fritzatorpet. Foto J. Svensson.

Olofström på 1950-talet. Restprodukten bestod av släckt kalk (från karbid), och detta har gjort att pH-värdet är extremt högt. På några ställen finns fortfarande ingen växtlighet efter många år.

På den torra, norra delen har ett 10 cm tjockt förnalager bildats. Trädskitet består främst av tall med granunderväxt, och trädens ålder är cirka 50 år. Kärlväxtfloran är ordinär med bland annat björkpyrola *Orthilia secunda*, och här finns inga kalkberoende arter.

Totalt har 90 svamparter påträffats här, och svampfungan består av många kalkberoende arter, såsom grantaggsvamp *Bankera violascens* (NT), grangräticka *Boletopsis leucomelaena* (VU), blek fransrisk *Lactarius aquizonatus*, grynsoopp *Suillus granulatus*, mullskål *Pulvinula constellatio*, samt flera arter av musseroner som ringmusseron *Tricholoma cingulatum*, kråmusseron *T. focale*, gråmusseron *T. myomyces* och skäggmusseron *T. vaccinum* (Fig. 2). Bland övriga arter kan nämnas vecknavelrödling *Entoloma rhodocylix*, barrvithätta *Hemimycena lactea*, dropptaggsvamp *Hydnellum ferrugineum* och ringtråding *Inocybe agardhii*.

Fig. 2. Skäggmusseron. Foto J. Svensson

Torvmarken i öster har inte påverkats av ökat pH. Där domineras florán av tuvull *Eriophorum vaginatum*, ängsull *E. angustifolium*, bredkaveldun *Typha latifolia*, rundsilesår *Drosera rotundifolia*, tranbär *Vaccinium oxycoccos* och ljung *Calluna vulgaris*.

Bland ovanliga arter av svampar kan nämnas vitmossehatta *Mycena concolor* (Fig. 3; ny för Blekinge), *Omphalina gerardiana*, stråhatta *Resinomyces saccharifera* och slemsopp *Suillus flavidus*.

Sumpskogens trädskikt i nordväst domineras av björk. Delen ligger i vattnets utloppsriktning och genom området går ett dike-surdrag. Här finns kalkgynnade mossor som kalklungmossa *Preissia quadrata* och knoppvitmossa *Sphagnum teres*.

Svampfunger är rik med flera arter som gynnas av högt pH. Bland annat sandskål *Geopora arenicola*, kärrskäggriska *Lactarius scoticus* (Fig. 4; ny för Blekinge) skäggriska *L. torminosus*, rönnbärshätta *Mycena adonis* och vårtsporig brandskål *Peziza subviolacea* (ny för Blekinge) är funna här.

Fig. 3. Vitmossehatta. Foto J. Svensson.

Området är intressant då en depóni sällan får en positiv utveckling i miljöhänsyn, och är värt ett besök. Hitta dit, parkera bilen på Fritzatorpets första parkering, följ motionsvägen österut cirka 200 m, och ni ser gölen till höger.

Källa

Olofströms natur (Olofströms naturskyddsförening) 2019. <http://www.olofstromsnatur.se/fritzatorpet-konstgjort-kalkkarr>.

Inventering utförd av Jonny Svensson 2008–2012.

Fig. 4. Kärrskäggriska. Foto J. Svensson.

Stor kalvnos *Misopates calycinum* påträffad i Blekinge

Åke Widgren

Den 2 juli 2018 gjorde jag en floraväktartur till de inre delarna av Ronneby kommun. Jag hade bland annat planerat att besöka en känd växtplats för mörk solvända *Helianthemum nummularium* subsp. *obscurum* i byn Stamsmåla, sydväst om Eringsboda. Jag hade aldrig varit på lokalen tidigare, och blev visad dit av Bengt Ignell som kände fastighetsägaren. Den mörka solvändan växte i en liten slätteräng alldeles intill torpet. Även om det bara var i början av juli hade den långvariga värmen och torkan gjort att nästan all vegetation i slätterängen var förtorkad och vissen. Vi lyckades bara återfinna två identifierbara plantor av den mörka solvändan. Då ängen besöktes två år tidigare noterades hela 200 plantor på lokalen. Innan vi skulle åka därifrån frågade ägaren om vi ville se en kalvnos *Misopates orontium*, som hade dykt upp i trädgårdslandet. Kalvnos är en floraväktart, och dessutom mycket ovanlig i Blekinge, så självklart ville vi se den. Vi blev visade till trädgårdslandet. Kalvnosen var ovanligt storvuxen, och dessutom med lilastrimmiga vita blommor, vilket gjorde mig misstänksam. Kunde det finnas någon mer art av kalvnos som jag inte kände till? Efter lite sökningar på nätet visade det sig att det fanns en möjlig art: stor kalvnos *Misopates calycinum*.

Jag kontaktade Thomas Karlsson vid riksmuseet och frågade om råd, och

skickade även med ett foto. Thomas mejlade artkaraktärerna för stor kalvnos (från Sutton 1998) och bekräftade samtidigt att växten i Stamsmåla verkligen var stor kalvnos. Den 11 juli återvände jag till växtplatsen i Stamsmåla för att ta bättre bilder, och för att samla ett belägg. Fastighetsägaren berättade att ”kalvnosen” dök upp i trädgårdslandet redan för cirka tre år sedan, och då med 2 exemplar; under 2016 och 2017 sågs den inte.

Artkaraktärer

Stor kalvnos (Fig. 1) skiljer sig från kalvnos genom att ha vita blommor med lila strimmor från basen uppåt på överläppen (i regel mörkt skära, sällan vita hos kalvnos). Dessutom har stor kalvnos större blommor, utan överlappning: längd 20–23(–27) mm, mot 11–15 för kalvnos. Blomkronan är tydligt längre än fodret hos stor kalvnos, men kortare eller lika lång som fodret hos kalvnos. Slutligen är kapslarna mindre hos stor kalvnos: 6,5–8 mm, jämfört med 7–10 mm hos kalvnos.

Plantan i Stamsmåla stämde i alla karaktärer. Den fullt utslagna blomman var vitblommig med lila strimmor, cirka 24 mm lång, och tydligt längre än foderbladen. Kapseln var 6–7 mm lång. Hela plantan var 62 cm hög.

Utbredning och spridning

Enligt Tutin m fl (1972: 224) före-

kommer stor kalvnos i västra Medelhavsområdet från Portugal i väster till sydöstra Italien i öster, där arten främst växer på odlad jord eller annan öppen mark, och vanligtvis på kalkrikt underlag. *Catalogue of Life* (GBIF 2018) redovisar 322 fynduppgifter av arten i Europa och Nordafrika; de flesta är från Portugal och södra Spanien.

Det finns ett äldre adventivfynd av arten i Sverige. I mitten av 1990-talet påträffades den av Erik Ljungstrand på en yta med omrörd jord i Göteborgs Botaniska Trädgård. Stor kalvnos har tidigare förekommit i odling i den botaniska trädgården, men odlingen upphörde någon gång på 1980-talet. Sannolikt har det funnits en fröbank som aktiverades vid omgrävningen på den plats där Erik gjorde fyndet (Erik Ljungstrand muntl.).

Hur har den stora kalvnosen hamnat i Stamsmåla? Växtplatsen är ett yppigt trädgårdsland, med mängder av olika nytto- och prydnadsväxter. Fastighetsägaren har under många år varit en hängiven trädgårdsamatör, och har haft ett omfattande växtbyte med andra trädgårdsamatörer. Den enda rimliga förklaringen är att frön av den stora kalvnosen följt med jord i samband med att någon växt planterats i området, alternativt som förorening i en fröpåse. Om den dyker upp igen får framtiden utvisa.

Tack till Thomas Karlsson för hjälp med artbestämning, och Erik Ljungstrand för information om fyndet i Göteborgs Botaniska Trädgård.

Fig. 1. Stor kalvnos i Stamsmåla. Notera den vita, lilastimmiga blomman som är tydligt längre än fodret. Foto: Å. Widgren.

Citerad litteratur

- Sutton, D. A. 1988. *A Revision of the Tribe Antirrhineae*. Oxford University Press.
- GBIF - Global Biodiversity Information Facility [<https://www.gbif.org/species/3738796>] - uttag 2019-04-21.
- Tutin, T. G., Heywood, V. H., Burgess, N. A., Moore, D. M., Valentine, D. H., Walters, S. M., Webb, D. A. 1972. *Flora Europaea*. Volume 3. *Diapensiaceae to Myoporaceae*. Cambridge University Press.

Klotgräs i Blekinge

Åke Widgren

Klotgräs är en vattenormbunke som sprider sig med jordstam och kan bilda vidsträckta bestånd på upp till flera hektar (se omslagsbilden). Samtidigt som klotgräs har försvunnit från några lokaler, så kan den dyka upp på nya, såsom dammar och andra anlagda våtmarker. Även om populationsstorlekarna fluktuerar, bedöms arten ha en stabil förekomst i Blekinge.

Klotgräs *Pilularia globulifera* (Fig. 1) är en liten ormbunksväxt som växer i måttligt djupa sjöar och småvatten. Den svenska utbredningen är sydvästlig, med tyngdpunkt på Kronobergs län, Halland och södra Bohuslän. I Blekinge är arten känd sedan länge. I den förra Blekinges Flora (Holmgren 1942) redovisas 20 äldre lokaler med tyngd-

Fig. 1. Klotgräs med sina karakteristiska sporokarper. Foto Å. Svensson.

punkt på östra Blekinge; arten har inte återfunnits på någon av dem. Dessutom finns uppgifter om 6 lokaler på Senoren under perioden 1953–76 som tyvärr inte återbesökts. Under landskapsflorainventeringen 1980–2005 (Fröberg 2006) påträffades sammanlagt 9 lokaler, och i samband med floraväkteri eller annan inventeringsverksamhet under 2000-talet ytterligare 12 lokaler (se Fig. 2). Dessutom finns uppgifter om 6 lokaler på Senoren under perioden 1953 till 1976 som tyvärr inte återbesökts sedan dess. Under 2018 gjordes en återinventering av de flesta av de lokaler som hyst arten efter år 2000.

Ekologi

Klotgräs är nationellt rödlistad som sårbar (VU). Igenväxning av sjöar och vattendrag samt minskande beteshävd av sjöstränder och dammkanter är det största hotet mot arten. Nyetablerade förekomster i vattenfyllda grustag och nyanlagda småvatten försvinner ovillkorligen om stränderna av dessa tillåts växa igen (ArtDatabanken 2015).

Främst växer arten vid näringsfattiga sjöar och småvatten, men den kan

Fig. 2. Utbredningen av klotgräs i Blekinge 1980–2018. Utdrag ur Artportalen 2019-04-21.

även förekomma i mesotrofa och till och med ganska eutrofa vatten, om bottenförhållandena är gynnsamma. Helst ska botten bestå av finkorniga jordarter (gärna sand) med mycket tunt dylager.

Arten är genom sin litenhet och sina gräslika blad lätt att förbise, åtminstone om det är små förekomster. Stora utbredda mattor på blottade stränder går däremot knappast att missa, då de redan på långt håll avviker från övrig vegetation genom sin speciella olivgröna färg. I vissa sjöar växer arten helt under vattenytan, vilket gör att den kan vara svår att hitta om man inte letar metodiskt. I en del sjöar kan arten bilda utbredda mattor ända ner till 1 meters djup vilket gör den extra svårinventerad (exempelvis Blanksjön, se nedan).

Klotgräs har genom sina sporer en stor spridningskapacitet, och kan ibland etablera sig i mer eller mindre nyanlagda täktsjöar, dammar och våtmarker. I Blekinge har vi fem sådana lokaler, av vilka tre alltså hyser arten (Edestads våtmark, Stubbetorpsdammen och Medelhavet, se nedan).

Ytterligare en egenhet som gör

klotgräs både svårinventerad och svårbedömd är att arten kan uppvisa väldigt stora variationer mellan åren. Den kan på kort tid utveckla massförekomster, men också snabbt minska och försvinna trots att miljön inte förändrats nämnvärt. Ett typexempel på det är täktsjön Medelhavet i östra Blekinge, där arten massutvecklats på kort tid, därefter försvunnit och sedan massutvecklats igen.

Min egen erfarenhet av klotgräs är att det är ganska lätt att hitta nya förekomster om man letar noga. Framförallt tror jag att det finns ett stort antal ännu oupptäckta sjölokaler i Småland och Halland, men även i Blekinge bör det gå att göra nyfynd av arten.

Klotgräs är en av ganska få arter som inte går att räkna i antal plantor. Vid några tillfällen har det ändå gjorts försök att räkna antalet blad, men dessa uppgifter får tas med en stor nypa salt. Den mest praktiska metoden är att beräkna den yta (matta) som täcks av klotgräsblad. Att räkna yta är dock ingen perfekt metod, eftersom klotgräsmattorna kan variera från glesa till mycket täta (som ryamattor).

Fig. 3. Matta av klotgräs i grunt vattnet i västra delen av Blanksjön i Ronneby kommun. Foto: Å. Widgren.

Äldre lokaler

I Björn Holmgrens Blekinges flora (1942) listas 20 gamla klotgräslokaler i Blekinge, från Öllesjöarna (Karlshamn) i väster till Ytterön (Karlskrona) i öster. Den äldsta av dessa är från Spjutsbygd 1878. Bland mer preciserade lokaler märks Bastasjön, Kiljasjön, Pålyckegölen, Bollö, Frägnasjön, Tjurken, Skärsjön (Ronneby) och Hjortsjön. Arten har inte återfunnits på någon av de gamla lokalerna.

I Artportalen finns en uppgift om klotgräs på Senoren 1976, rapporterad av Ulf Gärdenfors. Lokalens exakta läge är inte känt, men det är klart att arten växte någonstans i Västernäs mosse (egentligen ett kärr) på västra delen av ön. Arten fanns rikligt i kärret under många år (cirka 1953–1976), och växtplatsen är beskriven av Björn Berglund i Botaniska notiser 1963. Artikeln innehåller en utbredningskarta över klotgräsets lokaler på ön. Vid Västernäs finns två prickar som enligt Berglund (i e-post) är två skilda lokaler i Västernäs mosse. Tyvärr tycks inte Västernäs mosse ha återbesökts sedan 1976.

I Berglunds artikel uppges arten även från andra delar av Senoren. En av växtplatserna var ett kärr, benämnt Tomosten, strax väster om Östernäs by. Kartan i artikeln visar två prickar intill varandra, som enligt Berglund (i e-post) sannolikt är två skilda lokaler i kärret. Utbredningskartan innehåller ytterligare en prick vid Östernäs på Senoren. Den exakta växtplatsen är oklar, men enligt Berglund (i e-post) är det sannolikt ett mindre kärr på bergsplatån sydost om Tomosten. På kartan anges även en lokal vid Torp på södra Senoren. Det exakta läget är okänt, men enligt Berglund (i e-post) är det sannolikt ett mindre kärr på platån sydväst om Torps by. Samtliga lokaluppgifter är från cirka 1953. En återinventering planeras under 2019.

Aktuella lokalområden

Olofströms kommun

Västra Hultasjön (1 lokal) ingår i Harasjömålaområdet väster om Olofström. Arten hittades i sjön 2010, och täckte då botten i större delen

Fig. 4. Fläckar av klotgräs på en beteshävdad sandstrand vid Mällsjön i Ronneby kommun. Foto: Å. Widgren.

av sjön. Mängden uppskattades till 40 000 m² (alltså 4 hektar!), men med varierande täthet. För varje återbesök som gjorts har mängden minskat. År 2012 bedömdes mängden till 16 500 blad och 2014 noterades endast 15 blad. År 2018 kunde arten inte återfinnas. Orsaken till minskningen är svårbedömd, men sjön har tidigare varit överkalkad och siktdjupet har försämrats påtagligt sedan 2010.

Nytebodaviken (3 lokaler) är en vik av den stora sjön Immeln, och endast östra sidan av viken tillhör Blekinge. Klotgräs hittades första gången 2012 på två lokaler i vikens nordöstra del. År 2014 påträffades ytterligare en lokal längre söderut. Samtliga lokaler är i sjöns strandzon, och de är alla relativt små. Vissa år har inga återfynd gjorts. År 2018 noterades 1 dm², 5 m² och 3 m² på de tre lokalerna.

Tuesjön (1 lokal), strax öster om Nytebodaviken, är den sjö i Olofströms kommun där klotgräs har varit känt längst. Arten hittades första gången på stranden av sjön 2006, och har sedan dess återfunnits vid de flesta

besök som gjorts. Största mängden noterades 2013 (9 m²). År 2018 noterades endast 3 dm² på lokalen.

Ronneby kommun

Blanksjön (1 lokal) är en relativt klar och näringsfattig sjö i Vierydsåns vattensystem, väster om Ronneby. Det första fyndet av klotgräs gjordes år 2000, dock utan mängduppskattning. År 2001 och 2009 inventerades sjön från båt. Arten täckte då stora ytor i sjön från grunt vatten ner till omkring 1 m djup. Vid det första tillfället uppskattades mängden till cirka 1000 m² och 2009 till 228 m². År 2018 inventerades sjön endast från land. Mängden bedömdes till minst 300 m², men med all säkerhet fanns det betydligt mer klotgräs i sjön än vad som kunde ses från land (Fig. 3).

Stubbetorpsdammen (1 lokal) är en vattenfylld gammal grustäkt, där klotgräs sågs första gången 2011. Mängden är svårbedömd eftersom arten växer ganska djupt i en del av dammen. Den största mängden som räknats är 26 m² år 2016. År 2018

noterades cirka 20 m².

Edestads våtmark (1 lokal) är ett grunt vatten som anlades på jordbruksmark genom uppdämning av ett dike år 2006. Vattnet är ganska eutroft. År 2011 hittades fläckvisa mattor längs våtmarkens östra sida. År 2016 var klotgräset så gott som heltäckande i en 5–15 m bred zon runt hela dammen, totalt cirka 10 000 m² (se omslagsbilden). År 2018 uppskattades mängden till 5 000 m². Minskningen kan främst förklaras med igenväxning med bredkaveldun *Typha latifolia*. Förutom klotgräs finns rikligt med rödlånke *Lythrum portula* i våtmarken.

Mållsjön (5 lokaler) är en grund näringsfattig sjö, med delvis betade sandiga stränder. De första fynden av klotgräs gjordes i sjöns sydvästra del 1999 (2 lokaler). År 2002 inventerades sjön från båt, och förutom de två kända lokalerna hittades ytterligare två förekomster (den största med 50 m² i sjöns östra del). Vid återbesöket 2018 hittades arten endast på två av de gamla lokalerna, samtidigt som en ny förekomst påträffades vid sjöns utlopp i sydväst. Den totala mängden har minskat från som mest drygt 50 m² 2002 till 44 dm² 2018. Samtliga lokaler med klotgräs 2018 utgjordes av betade stränder (Fig. 4).

Södra Åsjön (1 lokal). Invid badplatsen vid Södra Åsjön hittades klotgräs första gången 1996 (4 m²). År 2010 och 2012 eftersöktes arten förgäves, men 2013 återfanns den med 1 m². År 2018 var den återigen försvunnen.

Karlskrona kommun

Älten (1 lokal) är en näringsfattig, måttligt klar sjö. Klotgräs hittades vid norra stranden av sjön 2011, och då med 6 m². År 2014 hade förekomsten ökat till 7 m², och 2018 till 13 m² (Fig. 5). Stranden har tidigare beteshävdats extensivt, men det är oklart om den betats de senaste åren.

Holkasjön (2 lokaler) är en relativt liten, näringsfattig sjö med brunfärgat vatten. Vid sjöns norra sida hittades arten första gången 2008 (2 m²). Vid en återinventering året därpå noterades 6 m², samtidigt som en ny lokal hittades på en betad strand vid sjöns södra sida (59 m²). År 2018 var arten spårlöst försvunnen på den norra lokalen; den södra återbesöktes tyvärr inte.

Klakebäcksvägen, Jämsjö (1 lokal). År 1997 hittades klotgräs i en grustäktsdamm vid Klakebäcksvägen strax öster om Jämsjö. Arten återfanns sedan så gott som varje år till och med 2005, då endast ca 20 "plantor" noterades. Därefter har den inte setts, och arten betecknas nu som utgången. Den troliga orsaken är igenväxning. Stränderna domineras idag av tät vass.

Medelhavet (2 lokaler) är en vattenfylld, relativt stor grustäktsdamm sydost om Jämsjö. Det första fyndet av klotgräs gjordes 1990, men inte i den stora dammen utan i en liten vattenfylld grop alldeles öster därom (25 m²). Vid ett återbesök 1997 var arten spårlöst försvunnen, troligen på grund av beskuggning från omgivande träd. År 2000 hittades klotgräs i den

Fig. 5. Klotgräsmatta på moränstrand vid norra delen av sjön Älten, i Karlskrona kommun. Foto: Å. Widgren.

stora dammen (150 m²), och under de år som följde ökade arten successivt till en toppnotering på ca 1 000 m² 2008. Arten var då så gott som heltäckande i en bård runt hela dammen. Från 2011 skedde en minskning, fram till 2014 då arten inte alls gick att återfinna trots noggrant letande. År 2015 återfanns den med ca 10 m². Vid återbesöket 2018 hade den återigen bildat en tät bård runt större delen av dammen, uppskattningsvis täckande minst 800 m².

Säby damm (1 lokal). Lokalen utgörs av en liten damm (fördjupat kärr) vid Säby söder om Ramdala. Klotgräs hittades av Torborg Woxenius i en rikligt förekomst 1991. Arten eftersöktes förgäves flera gånger under åren 1994–98, och den bedöms nu som utgången på lokalen.

Västernäs mosse, Senoren (2 lokaler). I Artportalen finns en uppgift om klotgräs på Senoren 1976, rapporterad av Ulf Gärdenfors. Lokalens exakta läge är inte känt, men det är klarlagt att arten växte någonstans i Västernäs

mosse (egentligen ett kärr) på västra delen av ön. Arten fanns rikligt i kärret under många år (ca 1953–1976), och växtplatsen är beskriven av Björn Berglund i *Botaniska notiser* 1963. Artikelns innehåller en utbredningskarta över klotgräsets lokaler på ön. Vid Västernäs finns två prickar som enligt Berglund (i e-post) är två skilda lokaler i Västernäs mosse. Tyvärr tycks inte Västernäs mosse ha återbesökts sedan 1976. Arten bör eftersökas där på nytt under 2019.

Utbredningskartan i Berglunds artikel redovisar ytterligare fyra klotgräslokaler på Senoren från 1953. Två av dessa fanns i kärret Tomosten nära Östernäs, en lokal var troligen ett mindre kärr på bergsplatån sydost om Tomosten och den fjärde var ett mindre kärr sydväst om Torps by (Berglund i e-post).

Klotgräsets status i Blekinge

Arten har sedan år 2000 haft 19 kända lokaler i landskapet, fördelade på 12 lokalområden (sjöar/dammar). Vid

inventeringen 2018 återfanns den på 12 av de 19 lokalerna. Den totala populationsstorleken beräknades till drygt 6 141 m². Totalförekomsten domineras idag av två ”dammlokaler”, Edestads våtmark och Medelhavet, med 5 000 respektive 800 m². Sannolikt ligger även Blanksjön på denna nivå, men sjön är svårinventerad då mycket av klotgräset växer utom räckhåll från land. En fjärde, och tidigare mycket rik lokal är Västra Hultasjön i Olofströms kommun. År 2010 täckte klotgräset botten i nästan hela sjön, en yta på uppskattningsvis 40 000 m². Sedan dess har den successivt minskat, och 2018 gick den inte alls att återfinna. Försämrade vattenkvalitet kan vara en orsak, men den drastiska minskningen kan också vara en del i artens naturliga populationsdynamik med snabba upp- och nedgångar.

Sammantaget bedömer jag att kunskapen om klotgräsets status i Blekinge är god, och att populationen i nuläget är ganska stabil även om den fluktuerar en del mellan åren. Förmodligen finns ett mindre antal okända lokaler,

främst vid sjöar i skogsbygden, men det kan också etableras nya växtplatser i anlagda våtmarker. Det är därför angeläget att inte bara återbesöka kända lokaler, utan även eftersöka arten i nya lämpliga vatten.

Tack

Stort tack till Ivar Björegren som inventerade lokalerna i västra Blekinge, och Björn Berglund som hjälpte mig med uppgifter om lokalerna på Senoren.

Citerad litteratur

- ArtDatabanken, 2015. *Rödlistningsbedömning - *Pilularia globulifera** [<http://artfakta.artdatabanken.se/taxon/1241>]
- Berglund, B. 1963. Vegetationen på ön Senoren. II. Landvegetationen. Bidrag från Blekinges Flora, Nr 2. *Botaniska Notiser Vol. 116*: 69–70.
- Fröberg, L. 2006. *Blekinges Flora*. SBF-förlaget, Uppsala.
- Holmgren, B. 1942. *Blekinges Flora*. Karlskrona.

Åke Widgren, cotula@gmail.com

Fyndrapporter 2019

Intressanta fynd av kärlväxter etc. i Blekinge från 2018 rapporteras. Angivna koordinater motsvarar Rt90; LD = Biologiska museet, Lund; cf. = osäker bestämning; ! = granskad av ...

Kärlväxter

Agrostemma githago klätt. Hjortsberga sn, Johannishus slottsallé (14757-62350) åkerkant 2018-06-09, troligen inkommen vid insådd med ängsfrö föregående år, Åke Widgren m.fl. (exkursion med Föreningen Blekinges Flora).

Centaurea nigra svartklint. Hjortsberga sn, Johannishus slottsallé (14757-62350) åkerkant 2018-06-09, troligen inkommen vid insådd med ängsfrö föregående år, Åke Widgren m.fl. (exkursion med Föreningen Blekinges Flora).

Centaurea x decipiens banklint. Hjortsberga sn, Johannishus slottsallé (14757-62350) åkerkant 2018-06-09, troligen inkommen vid insådd med ängsfrö föregående år, Åke Widgren m.fl. (exkursion med Föreningen Blekinges Flora).

Cotula coronopifolia kotula. Mjällby sn, Kålle Viken (14327-62153) havsstrandäng, ganska fåtalig 2018-08-26 Åke Widgren, Ivar Björegren; Johan Wolgast & Jonny Svensson.

Hieracium crebriserratum (sect. *Hieracium*). Hjortsberga sn, Johannishus slottspark (14757-62351) park 2018-06-09 Åke Widgren m.fl. (exkursion med Föreningen Blekinges Flora; LD, !T. Tyler).

Hieracium grandidens (sect. *Hieracium*) praktfibbla. Ronneby sn, Ronneby brunn (14679-62299)

park 2018-06-09 Åke Widgren m.fl. (exkursion med Föreningen Blekinges Flora; LD, !T. Tyler). Hjortsberga sn, Johannishus, N om slottet (14758-62353) gårdsmiljö 2018-06-09 Åke Widgren m.fl. (exkursion med Föreningen Blekinges Flora; !T. Tyler).

Hieracium cf. *striatisquameum* (sect. *Vulgata*) kritstrecksfibbla. Ronneby sn, Ronneby brunn (14679-62299) park 2018-06-09 Åke Widgren m.fl. (exkursion med Föreningen Blekinges Flora; LD, !T. Tyler). Tidigare ej rapporterad för Blekinge.

Hieracium torticeps (sect. *Hieracium*) vridfibbla. Hjortsberga sn, Johannishus slottspark (14757-62352) park 2018-06-09 Åke Widgren m.fl. (exkursion med Föreningen Blekinges Flora; LD, !T. Tyler).

Lonicera acuminata vintertry. Ronneby sn, Ronneby brunn, Silverberget (14679-62296) bergslänt, ett bestånd 2018-06-09 Åke Widgren m.fl. (exkursion med Föreningen Blekinges Flora; LD, !T. Tyler). Ny för Blekinge.

Lotus corniculatus var. *sativa* foderkäringtand. Hjortsberga sn, Johannishus slottsallé (14757-62350) åkerkant 2018-06-09, troligen inkommen vid insådd med ängsfrö föregående år, Åke Widgren m.fl. (exkursion med Föreningen Blekinges Flora).

Fig. 1. Hybridvippvallmo från Blåport i Karlskrona. Foto: Å. Widgren.

Lotus uliginosus sumpkärtingtand.
Augerum sn, Hagatorpet (14959-62479) spridd i slätteräng (fd mossodling) 2018-06-20 Åke Widgren & Sofie Willman (LD).

Lysichiton americanus skunkkalla.
Tving sn, Krogbäcken, SV om Tvings vattenverk (14789-62431) bäck 2018-08-03 Åke Widgren & Jonas Warhammar.

Macleaya x kewensis hybridvippvallmo (Fig. 1). Karlskrona sn, Blåport (14869-62273) ruderatmark 2018-08-16 Åke Widgren (LD; först hittad av Joakim Hemberg). Ny för Blekinge.

Misopates calycina stor kalvnos. Ronneby sn, Stamsmåla (14676-62517) spontan i trädgårdsland, 1 ex 2018-

07-02 Åke Widgren & Bengt Ignell (LD, !T. Karlsson; visade sig enligt fastighetsägaren första gången ca 2015, då med 2 ex, men ej sedd de följande 2 åren). Ny för Blekinge (se artikel i detta nummer).

Oenanthe aquatica vattenstäkra. Nätt-raby sn, Björkerydssjön (14817-62372) näringsrik sjö, glest spridd längs stranden 2018-08-03 Åke Widgren & Jonas Warhammar.

Pilosella x polioderma (*P. cymosa* ssp. *cymosa* x *officinarum* ssp. *peleteriana*) grå kvastfibbla. Ronneby sn, Ronneby, vid vattentornet (14676-62314) berg/hällmark, 1 ex 2018-06-09 Åke Widgren (exkursion med Föreningen Blekinges Flora; !T. Tyler).

Plantago media rödkämpar. Ronneby sn, Ronneby brunn (14679-62298) park 2018-06-09 Åke Widgren m.fl. (exkursion med Föreningen Blekinges Flora).

Saxifraga tridactylites grusbräcka. Karlskrona sn, Stumholmen, vid Laboratoriehölen (14872-62258) hällmark, ganska rikligt 2018-04-28 Åke Widgren.

Silene dioica x *latifolia* vitblåra x rödblåra. Hjortsberga sn, Johannishus slottsallé (14757-62350) åkerkant 2018-06-09, troligen inkommen vid insädd med ängsfrö föregående år, Åke Widgren m.fl. (exkursion med Föreningen Blekinges Flora).

Tilia platyphyllos bohuslind. Hjortsberga sn, Johannishus miljöstation (14762-62333) ruderatmark, 1 flerstamigt träd och några småbuskar 2018-06-24 Åke Widgren (LD).

Författarinstruktioner

Detta är föreningens medlemshäfte och skickas ut 1 gång per år, under våren. Vi presenterar intressanta fynd och ger en rapport från floraväkteriet. Dessutom ges referat från föreningens aktiviteter, kommande programpunkter och andra botaniska aktiviteter med anknytning till föreningen. Vi publicerar även specialinventeringar, samt diverse systematiska utredningar som har anknytning till landskapet.

Manus kan skickas till föreningens redaktör, Lars Fröberg (larsfroberglund@gmail.com). När ni skickar in era bidrag måste bilder och tabeller skickas separat från textdokumentet. Redaktionen och föreningen ansvarar inte för författarnas åsikter.

Lavar

Pyrenula nitidella askvårtlav (Fig. 2). Ronneby kommun, Härtorp (6232363 1465981) på två sen-vuxna avenbokar i V-sluttande ädellövskog 2019-05-07 Joakim Hemberg (ca 2 kvadratdecimeter; andra fyndet i Blekinge).

Diploicia canescens skorpdagglav. Sölvesborgs kommun, Valje naturreservat (6214711 1422033) på tre gamla lönnar, 2019-05-24 Joakim Hemberg (ganska rikligt; i Blekinge tidigare endast känd från en lokal).

Fig. 2. Askvårtlav till vänster (med mindre, mer jämnstora perithecier), samt bokvårtlav till höger (med större, olikstora perithecier). Foto: J. Hemberg.

Rättelse

I förra numret av Blekingeblåddran uppgavs ett fynd av svampen *Aleurodiscus taxicola* (Nättraby, Sjuhalla, tomtmark på idegransbark 2017, Å.

Widgren, det. E. Larsson). Det blev tyvärr fel på artnamnet och uppgiften avser istället *A. ilexicola*, vilken är ny för Sverige.

Innehåll

3	Förord
4	Linnénätet i Blekinge
13	Årets växt & mossor
14	Svampar vid Fritzatorpet
16	Stor kalvnos
18	Klotgräs
25	Fyndrapporter